

BALKANLAR'DA İSLÂM MEDENİYETİ MİLLETLERARASI SEMPOZYUMU TEBLİĞLERİ

Sofya
21-23 Nisan 2000

Editor
Ali Çaksu

Önsöz
Ekmeleddin İhsanoğlu

PC/1 – 2002/1

İslâm Medeniyeti Tarihi Kaynak ve İncelemeleri Dizisi
Seri No:8

ISBN= 92-9063-108-2 (Türkçe edisyon için)
ISBN= 92-9063-109-0 (Yabancı dil edisyon için)
ISBN= 92-9063-110-4 (Set)

İslâm Konferansı Teşkilâtı (İKT)
İslâm Tarih, Satiat ve Kültür
Araştırma Merkezi (IRCİCA)

Adres:
Barbaros Bulvarı
Yıldız Sarayı, Seyir Köşkü
Beşiktaş

Posta Adresi:
P.K. 24, 80692 Beşiktaş İstanbul – Türkiye

Tel: 0212 259 17 42
Faks: 0212 258 43 65
E-posta: ircica@superonline.com
Vcb-sitesi: <http://i/ircica.org>

Sayfa Düzeni ve Dizgi: Acar Taşlak
Kapak: Hatice Polat
Basıldığı yer: Yıldız Matbaacılık, Yayıncılık ve Ticaret A.Ş., 2002, İstanbul

IRCİCA KÜTÜPHANESİ KATALOG FİŞİ

Balkanlar' da İslâm Medeniyeti Milletlerarası Sempozyumu
(21- 23 Nisan 2000: Sofya)
Balkanlar' da İslâm Medeniyeti Milletlerarası Sempozyumu
Tebliğleri ! editor Ali Çaksu; önsöz Ekmeleddin İhsanoğlu.-
İstanbul: İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merckzi, 2002.

X, 447s.: res., hrt.; 24sım.- (İslâm Medeniyeti Tarihi Kaynak
ve İncelemeleri Dizisi Seri No:8)

ISBN: 92-9063-109-0
1. Medeniyet, İslâm - Balkan Ülkeleri 2. Medeniyet, Türk -
Balkan Ülkeleri, I. K.a. II. Çaksu, Ali (ed.) III. İhsanoğlu,
Ekmeleddin (önsöz) IV. (Seri)

949

XVI. YÜZYILDA BALKANLAR'DA NALDÖKEN YÜRÜKLERİ: İDARİ YAPILARI, NÜFUSLARI, ASKERİ GÖREVLERİ VE SOSYAL STATÜLERİ

Sema Altunan

1. İDARİ YAPILARI

Osmanlı toplumsal yapısı içinde önemli bir yere sahip olan yürükler, sosyal yaşamları gereği hareket halinde bulunan dinamik gruplardır. Hareket halinde olmaları nedeniyle şehirli ve köylülerden ayrılan, ancak sadece yaylak-kışlak arasında gidip geldikleri için tam anlamıyla göçebe yaşamı sürenlerden de ayrılan yürükler, yerleşik halk ile göçebeler arasında bir yaşam biçimine sahiptir. Nitekim resmi kayıtlarda ve kanunnamelerde bunlar için yürük tabirinin yanısıra konar-göçer tabiri de kullanılmıştır.¹

Sosyal yaşamlarındaki dinamizm yürükleri yerleşik halka nazaran daha disiplinli ve savaşçı bir yapıya sahip kılmuştur. Bu yüzden kuruluş döneminde iskan politikası kapsamına alınarak² yeni fethedilen yerlerin Türkleştirilmesinde kullanılmışlardır. Genellikle uclara yerleştirilen yürükler, düşman topraklarına yaptıkları akınlarla fetihlerin ilerlemesinde etkili olmuşlardır. 1357 yılından itibaren Rumeli'ye geçirilerek,³ bölgenin Türkleşmesi ve İslamlaşmasında önemli katkılarda bulunan yürükler, burada özel bir askeri statü altında teşkilatlandırılarak artık Anadolu'da bulunan yürüklerden tamamen

¹ "...Yürük taifesi... yaylakda ve kışlakda yürüyüp..."; "...yürük konar-göçer taifedir..."; "yürük taifesi konup göçe geldikleri itibarıyla kimesneye raiyyet olmayup..." (Bkz. "Süleyman Kanunnamesi", *M.T.M.*, c.I/2, s.306-307.

² Rumelinin iskanıyla ilgili olarak bkz. Tayyip Gökbilgin, "Rumeli'nin İskanında ve Türkleşmesinde Yürükler", *III. Türk Tarih Kongresi (15-20 Kasım 1943)*, Ankara, 1948, s.648-660; Ömer Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler", *İ.F.M.*, XIII/1-4 (Ekim 1951-Temmuz 1952), s.56-78; XV/1-4 (Ekim 1953-Temmuz1954), s.209-236; Münir Aktepe, "XIV ve XV. Asırlarda Rumelinin Türkler Tarafından İskanına Dair", *T.M.*, C.X'dan ayrı basım, İstanbul, 1953, s.299-312; M.Hüdaî Şentürk, "Osmanlı Devletinin Kuruluş Devrinde Rumeli'de Uyguladığı İskan Siyaseti ve Neticeleri", *Bellekten*, LVII/218 (Nisan 1993), ayrı basım, s.89-112; Mustafa Keskin, "Türklerin Balkanlara İskanı", *Balkan Türkleri Sempozyumu (7 Haziran 1992) Tebliğler*, Kayseri, 1992, s.9-16.

³ İlk olarak 1356/1357'de Karesi vilayetindeki göçer evler Gelibolu civarına yerleştirilmişlerdir. (Aşıkpaşazade, *Tevarih-i Al-i Osman*, İstanbul 1332, s.49; Mehmet Neşri, *Kitab-ı Cihannüma Neşri Tarihi*, yay. Faik Reşit Unat-Mehmed A. Köymen, Ankara, 1987, s.181). Bundan sonra 1385'de Saruhan'dan Serez taraflarına yürük grupları geçirilmiştir (Oruç bin Adil, *Tevarih-i Al-i Osman*, Hannover, 1925, neşr. F. Babinger, s.24; Neşri, s.243vd). Bu şekilde yürüklerin Rumeli'ye iskanı XIV. yy. ortalarından XVI. yy. ortalarına kadar devam etmiştir.

ayrılmışlardır. Rumeli'de farklı bir hukuki mülk kazanma yürükler, burada önemli askeri hizmetlerde bulunmuşlardır. Üstlendikleri bu askeri görevlerin karşılığında avâz-ı divâniyeden muaf tutulmuşlardır ve diğer vergiler de yürüklerin yaşam biçimine göre yeniden düzenlenmiştir.

XV. yy. ortalarından itibaren askeri ve stratejik görevlerde bulunmaya başlayan yürüklerin yapılan tahrirlerde sayıları belirlenmiş; yükümlülükleri, muafiyetleri, görevleri belirli kurallara bağlanmıştır. Böylece, artık XVI. yy. ortalarında, askeri hizmetlerde bulunan düzenli bir askeri sınıf haline gelmişlerdir.

Rumeli'deki bu Yürük teşkilatından ilk olarak Fatih Kanunnamesi'nde⁴ söz edilmektedir. Bu durum Yürük teşkilatının bu dönemde oluşturulduğu anlamına gelmemekle birlikte, daha önceki dönemlere ait bir belge bulunmadığından teşkilatın tam olarak ne zaman oluşturulduğu da bilinmemektedir. Bununla birlikte Rumeli'deki yürüklerin Fatih Sultan Mehmet döneminden önce⁵ teşkilatlanmaya başlamış olmaları ve zaman içinde gelişerek Fatih Kanunnamesi'nde sözü edilen ve kanunen düzenlenme ihtiyacı duyulan ayrı bir teşkilat haline gelmiş olmaları mümkündür. Ayrıca bu teşkilata iç organizasyonu bakımından benzerlik gösteren Anadolu'daki Yaya ve Müsellem teşkilatının⁶ öncülük ve örneklik etmiş olması da mümkündür.

Rumeli'de altı büyük zeamet halinde teşkilatlandırılan yürükler Naldöken, Selanik, Tanrıdağı (Karagöz), Kocacık, Vize, Ofçabolu isimleri altında gruplanmışlardır. Bu yüsiik gruplarının farklı isimler altında toplanmış olması buldukları inekilerin farklılığından ve bazılarının yürük beylerinin isimleriyle anılmalarından kaynaklanmaktadır.⁷

Bu yürük grupları Rumeli'de yayıldıkları alanlarda kendi isimleriyle anılan yeni yerleşim yerleri oluşturmuşlardır. Bunlardan biri de Naldöken Yürükleri tarafından Eski Zağra kazasında kurulan Naldöken Köyü'dür.⁸

⁴ Bkz. Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, I.Kitap Osmanlı Hukukuna Giriş ve Fatih Devri Kanunnameleri*, İstanbul, 1990, s.354 vd

⁵ Tayyip Gökbilgin, II. Murad döneminde mevcut olduğu ihtimali üzerinde durmaktadır. Bkz. Tayyip Gökbilgin, *Rumeli'de Yürükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan*, İstanbul, 1957, s.35.

⁶ Yaya-Müsellem teşkilatı hakkında bkz. Fialime Doğru, *Osmanlı İmparatorluğunda Yaya-Müsellem-Taycı Teşkilatı (XV ve XVI. Yüzyılda Sultanönü Sancığı)*, İstanbul 1990.

İlhan Şahin, "Osmanlı Devrinde Konar-Göçer Aşiretlerin İsim Almalarına Dair Bazı Mülâhazalar". *İ.Ü.E.F.T.E.D.*, XIII (İstanbul, 1987), s.195-208.

⁸ Ahmet Refik, Naldöken Yürüklerinin İshaklar adıyla da anılan, Naldöken köyünün ismini almış olduklarını ileri sürmüştür. (Ahmet Refik, *Anadolu'da Türk Aşiretleri (966-1200)*, İstanbul, 1989, s.22, vsk.41, dipn.1).

Naldoken ismiyle anılan yerlerin Anadolu'da da bulunduğu görülmektedir.⁹ Hem Anadolu'da hem de Rumeli'de aynı isimlerle anılan yerleşim birimlerine rastlanması Anadolu ve Rumelinin toponimik bağlantısını ortaya koyması açısından önemlidir.

Rumeli'deki yirriik grupları içinde en önemlilerinden biri olan Naldöken Yürükleri XV. yüzyılın ilk yarısından itibaren Rumeli'ye geçerek önemli askeri hizmetlerde bulunmuşlar ve XVII. yy. başlarına kadar teşkilatlarını korumayı başarmışlardır. Diğer yirriik grupları arasında en çok tahriri yapılan Naldöken yürük grubu, önceleri yaklaşık 20 yıl ara ile, sonra ise gerekli görüldüğü durumlarda daha sık olarak yazılmışlardır. Naldöken Yürüklerinin 950/1543,¹⁰ 973/1565,¹¹ 993/1585,¹² 1005/1596,¹³ 1010/1601¹⁴ ve 1017/1608¹⁵ yıllarına ait toplam altı ayrı tahriri bulunmaktadır. Bu tahrirlerden yola çıkarak Naldoken Yürüklerinin XVI. yy. ortalarından XVII. yy. başlarına kadar yayıldıkları alanları, ocak teşkilatlarını, yöneticilerini, ödedikleri vergileri ve nüfuslarını belirlemek mümkündür.

1.1. Yöneticiler

1.1.1. Zaimler/Subaşılar

Naldoken Zaimleri ocak teşkilatı içerisinde en üst düzeydeki yöneticilerdir. Bunlar sipahi sınıfından sayıldıklarından, hazineden ayrıca bir aylık almazlar, fakat kendilerine ayrılan yamaklardan yirriik kanunnamelerinde belirlenen miktar üzerinden bir vergi alırlardı.¹⁶ Zaimlerin ve seraskerlerin gelirini oluşturan bu vergiler sefer olsun ya da olmasın yamaklardan toplanırdı. Çeşitli tarihlerde Naldoken yürüklerinin zaimliğini yapmış bulunanlar incelendiğinde, Mustafa Bey adlı zaimin 1585'den 1601'e kadar aynı görevde kalmış olması

Ancak burası Naldöken Yürüklerinin yoğun olarak bu bölgede bulunmaları dolayısıyla Naldöken ismini almıştır (Gökbilgin, s.29).

⁹ Bunlardan biri de İzmir'in Naldöken semtidir. Burasının Rumeli'deki Naldöken Yürükleri ile bağlantısı araştırılmıştır. Ancak halkı bu bölgeye Horasan'dan geldiklerini ve Rumeli'ye hiç geçmediklerini iddia etmektedirler. Yerleştikleri semte neden Naldöken isminin verildiğini ise ilk akla gelen şekliyle, bölgenin taşlık olduğu ve atların nallarını döktüğü biçiminde açıklamaktadırlar (ayrıca bkz. Rıza Yetişen, *Tahtacı Aşiretleri Âdel Gelenek ve Göreneklere*, İzmir, 1986, s.5).

¹⁰ TD. Nr.223.

¹¹ TD. Nr.357.

¹² TD. Nr. 616.

¹³ TD. Nr.685.

¹⁴ TD. Nr.620.

¹⁵ TD. Nr.707.

¹⁶ "... Bunlar sipahi kısmındadır. Subaşılar ve Çeribaşılar her yıl aldıkları ba'isten müzevvelerinden ellişer ve mücerredlerinden yirmibeşer akçe resm-i yamak alırlar!" (bkz. T.D. Nr.357, Naldöken Yürükleri Kanunnamesi, s.2).

gayretli ve başarılı¹⁷ bir hizmet vermiş olduğunu göstermektedir. Behram, Mahmud Bey ve İbrahim Bey ise bir tahrir döneminde zaimlik görevinde bulunmuşlardır. Bunlar içinde de başarılarından dolayı ödüllendirilenler vardır. Yaptığı hizmetlerden dolayı Mahmud Bey'in gelirinde 1565'de, 14.910 akçelik bir artış yapılmıştır.¹⁸ Yine İbrahim Bey'e de fazla olarak toplam 50.000 akçelik bir hasıl kaydedilmiştir.¹⁹

Zaimlerin sahip oldukları yamak sayıları birbirinden farklılık göstermektedir. Özellikle ilk tahrirden sonra hızlı bir artış olmuştur. Zaimlerin başarılı hizmetleri karşılığında, "terakki" olarak yazılan yamaklar bu artışa neden olmuştur. Ancak, 1608 tahririnde gözlenen ani düşüş, teşkilatın bozulma süreci içine girdiğini düşündürmektedir.

Tablo 1. Çeşitli Tarihlerde Naldöken Yürüklerinin Zaimleri ve Zaim Yamakları

Tarihler	Zaimler/Subaşılar	Zaim Yamakları
1543	Behram*	113
1565	Mahmud Bey	125+605 ²⁰ +248 ²¹ +115 ²²
1585	Mustafa Bey	1.285+125 ²³
1596	Mustafa Bey	1.283
1601	Mustafa Bey	1.094 ²⁴
1608	İbrahim Bey	430

Naldöken Yürükleri zaimlerinin gelirlerini bu yürük grubundan toplanan bad-ı hava grubu içine giren vergiler, yamaklardan toplanan resm-i yamak ile

¹⁷ TD. Nr. 616, s.35.

¹⁸ TD. Nr. 357, s.15.

¹⁹ TD. Nr. 707, s.8.

* Bey ünvanı kullanılmamıştır.

²⁰ Su yolu hizmetinden ve Zigetvar seferindeki yoldaşlığından dolayı verilen artış (Bkz.TD. Nr.357, s.15).

²¹ 1543'deki tahrirden Bad-ı hava resmi toplam 21.200 akçe olarak kayıtlı iken (TD.Nr.223, s.4), 1565'deki tahrirden 15.000 akçe olarak kayıtlıdır (TD.Nr.357, s.13). 6.200 akçelik bu eksik yürük haymenesinden yamak tayin edilmek suretiyle tamamlanmıştır. Burada gösterilen bu yamaklardır.

²² Bu artış tahrir defterine "Zaim-i yörükân el mezbur bera-yı bedel-i rüsum-ı haymanaha-i işan fermude ki der-bala mestu-rest" şeklinde kaydedilmiştir. (TD.Nr. 357, s.26).

²³ "Yamakan-ı Cedid-i Zaim-i Yörükân" adı altında kayıtlı bulunan bu yamaklar, Naldöken Yürükleri Zaimi Mustafa'ya Filibe kazasında bulunan yürüklerin sayımında gösterdiği başarı üzerine artış olarak verilmiştir (TD.Nr.616, s.35).

²⁴ Zaim yamaklarının toplam sayısı 1601 yılı tahririnin en sonunda 1.210 nefer olarak gösterilmesine rağmen (TD.Nr.620, s.179), her kazada bulunan zaim yamakları tek tek toplandığında 1.094 rakamı elde edilmektedir. Şöyle ki; Zağra-i Atik 125 nefer, Zağra-i Cedid 89 nefer, Akçakızanlık 60 nefer, Çırgan 75 nefer, Filibe 265 nefer, Niğbolu 110 nefer, 75 nefer, Silistre ve Karasu 159 nefer, Cisri Mustafa Paşa 56 nefer, Yanbolu 80 nefer. Toplam:1.094 nefer (Bkz.TD. Nr.620).

yürük haymanelerinden toplanan resm-i haymaneler oluşturmaktadır. Cürm-ü cinayet, resm-i arusiyye ve seyyibe, abd-ı abık ve kenizek ve devabb-ı yava yürüklerin ödediği bad-ı hava grubu içine giren vergileri oluşturmaktadır. Naldöken Yürükleri kanunnamelerinde bu vergilerin miktarları belirtilmemekle birlikte tahrir sırasında bu yürük grubunun bulunduğu alanlar bölümlere ayrılarak, her bölümün bad-ı heva resimleri toplu olarak verilmiştir. Bu bölümlenmede genellikle birbirine yakın olan yerler bir arada gösterilmiştir. Vergi geliri büyük olan yerler ise bağımsız olarak tek başına gösterilmiştir.

Resm-i yamak, Naldöken Yürükleri Kanunnamelerinde belirtildiği üzere yılda bir kez, sefer olsun veya olmasın yamakların evlilerinden 50'şer akçe, bekarlarından ise 25'er akçe olarak toplanırdı.²⁵ Zaimin gelir kalemlerinden bir diğerini oluşturan resm-i haymane ise yürük haymanelerinden toplanır ve tahrir defterine toplu olarak kaydedilirdi. Ayrıca zaimlere göstermiş oldukları yararlılıklardan dolayı yapılan artışlar da yine bu kaynaktan karşılanırdı.²⁶

Naldöken Yürükleri zaimlerinin gelirlerinin bir bölümünü oluşturan yamak resminin miktarı özellikle ilk tahrirden sonra büyük bir artış göstermektedir. Bunun nedeni zaim yamaklarının sayısında ilave olarak meydana gelen artıştır. Bu ilave hesaba katılmazsa 1543 ile 1565 yıllarındaki yamak resimlerinin 5.550 akçe ile aynı miktarda olduğu görülür. Ancak 1565'de zaimlik görevinde bulunan Mahmud Bey'e yapmış olduğu hizmetleri karşılığında fazla olarak yazılan yeni yamaklarla hem yamak sayılarında hem de bunlardan sağlanan gelirlerde bir artış gözlenmektedir. Bu artış 1565 yılından sonra da devam etmiş ve gelirler 29.460 akçeden 1585'de 33.675 akçeye çıkmıştır. Bu yükselişin nedeni ise bu dönemde Naldöken Yürükleri zaimi olarak kayıtlı bulunan Mustafa Bey'e verilen 2.500 akçelik terakkidir. 1585 yılından sonra yamak resminin bir miktar düştüğü, ancak sonraki tahrirlerde hemen hemen aynı seviyede kaldığı görülmektedir. Bununla birlikte 1608 tahririnde yamak sayısının 430 nefere kadar düşmüş olmasına rağmen, yamak resminin önceki iki tahrirle aynı seviyelerde kalmış olması düşündürücüdür. Bu durumda yamak resminin miktarının artırılmış olma ihtimali akla gelmektedir. Ancak ne bu yürük grubuna ait kanunnamede ne de tahrir defterinde yamak resminin artırıldığına dair bir kayıt geçmediği gibi, kanunnamede resm-i yamak miktarı yine evlilerden 50 akçe, bekarlardan 25 akçe olarak kayıtlıdır.²⁷ Buna göre, yamak sayısının azalmış olmasına rağmen bu yamaklardan toplanan vergi gelirinin önceki iki tahrirle aynı düzeyde kalmış olması dikkat çekmektedir.

²⁵ TD. Nr. 357, s.2; TD. Nr.616, s.6; TD. Nr.685, s.7; TD. Nr.620, s.7; TD. Nr.707, s.3.

²⁶ TD. Nr. 357 s.13-15.

²⁷ TD. Nr. 707, s.3.

Zaimlerin çeşitli tarihlerde yürük haymanelerinden aldıkları resimler incelendiğinde 1585 yılından itibaren bir artış dikkati çekmektedir. Daha önceki tarihlerde ise haymane resmi 2.800 akçe olarak kayıtlıdır. Tabloda, 1565 yılındaki 2.800 akçelik haymane resmi bu vergiye karşılık yamak tayin edildiğinden, yamak resmi kısmında gösterilmiştir. 1585, 1596 ve 1601 yıllarında haymane resmi 5.000 akçe olarak kayıtlıdır. İlk iki tahrir döneminde 2.800 akçe olan bu verginin daha sonra 5.000 akçeye çıkmış olması, yürük haymanelerinin sayılarında ya da bu verginin miktarında bir artışın olduğunu düşündürmektedir. 1585 yılında Naldöken Yürükleri zaimi bulunan Mustafa Beye gönderilen hüküm bu duruma açıklık getirmektedir. Hükümde daha önceki defterde²⁸ yürük subaşılara hasıl kaydedilen haymane resmine bedel olmak üzere yamak tayin edildiği, ancak bundan sonra yürük tayfasının zaptedilemediği, defterde isimleri kayıtlı bulunanların dışında, haymane resminin alınmadığı ve yürük cinsinden olanların bilinemediği ve bunların başka tayfalara katıldıkları belirtilmektedir. Ayrıca tahrir sırasında mevcut haymanenin kullanılmadığı ve bunların çeşitli zorluklar çıkardıkları belirtilmektedir. Bu duruma son vermek üzere haymane resmi 5.000 akçe olarak belirlenmiş ve Naldöken subaşısına tayin olunan yamaklardan 100 neferi 5.000 akçe hasıl ile kaydedilmiştir.²⁹ Bundan sonraki iki tahrirde de haymane resmi yine 5.000 akçelik gelir seviyesini korumuştur. Bununla birlikte Naldöken Yürüklerinin son tahririnde, bu yürük grubunun zaimi olarak kayıtlı bulunan İbrahim Bey'e ayrı olarak 50.000 akçelik bir gelir kaydedilmiştir. Tabloda haymane resmi kısmında gösterilen bu gelirin, zaimine kaydedilen 2.500 neferin her birinden 20 akçe olarak tahsil edildiği anlaşılmaktadır.³⁰

Tabloda gösterilen bad-ı heva vergilerinin miktarları incelendiğinde, altı ayrı bölgenin vergi gelirlerinin toplu olarak tahrir defterlerine kaydedilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu bölgeleri oluşturan kazaların vergi geliri yüksek olanları, Filibe, Tatarpazarı ve Akçakızanlık örneğinde olduğu gibi, bağımsız olarak kaydedilmiştir. Diğer kazaların bad-ı heva vergi gelirleri ise toplu olarak gösterilmiştir. Bununla birlikte ilk iki tahrirde bağımsız olarak kayıtlı bulunan Tatarpazarı'nın bad-ı heva vergi geliri 1585 yılından itibaren İhtiman ve Sofya'nın vergi geliri ile birlikte kaydedilmiştir. Zağra ve Çirmen'in vergi geliri ise yine bu tarihten sonra Hasköy ile birlikte gösterilmiştir. Ayrıca 1543 ve 1565 yılında Dobruca Vilayeti olarak kayıtlı bulunan bölgenin geniş bir coğrafi alanı ifade ettiği ve Prevadi, Şumnu, Silistre, Niğbolu, Turnovi, Çernovi, Hırsova,

²⁸ 1565 tarihli TD. Nr.357, s.13.

²⁹ TD. Nr. 616, s.35.

³⁰ TD. Nr.707, s.8.

Tekfurgözü ve Varna'yı içine aldığı 1585 yılından itibaren yapılmış olan tahrirlerden anlaşılmaktadır.³¹

Tablo 2. Naldöken Yürükleri Zaimlerinin Vergi Gelirleri

Tarih	Yamak resmi (akçe)	Haymane resmi (akçe)	Bad-ı heva resimleri (akçe)					
			Kazalar					Vilayet
			Filibe	Tatar-pazarı	Zağra, Çirmen	Akça-luzanlık	Edr,Kzlag Karınabad, Yanbolu, Y. Zağra	Dobruca
1543	5.550	2.800	4.000	3.000	6.000	2.000	2.000	2.200
1565	29.460 ³²	33 ³³	3.000	2.000	4.000	2.000	2.000	2.000
1585	33.675 ³⁴	5.000	3.200	2.200	4.200	2.200	2.100 ³⁵	2.325
1596	31.175 ³⁶	5.000	3.300	2.200 ³⁷	4.200 ³⁸	2.200	2.100 ³⁹	2.325
1601	31.179	5.000	3.300	2.200 ⁴⁰	3.200 ⁴¹	2.200	2.200 ⁴²	2.325
1608	31.175 ⁴³	50.000 ⁴⁴	3.300	2.200 ⁴⁵	4.200 ⁴⁶	2.200	2.100 ⁴⁷	2.325

³¹ TD. Nr. 616, s.18; TD. Nr.685, s.18; TD. Nr.620, s.12; TD. M.707, s.8.

³² 5.500 akçe olarak kayıtlı bulunan yamak resmi yapılan artışlar sonucunda 29.460 akçeye ulaşmıştır. Bunun 14.910 akçesi zaimin yapmış olduğu hizmetlere karşılık olarak, 6.200 akçesi bir önceki tahrirle göre bad-ı heva vergilerinin toplamında meydana gelen eksikliğe karşılık olarak, 2.800 akçesi ise yürük haymanesinden yamak tayinine karşılık olarak verilmiştir (TD.Nr.357, s.13).

³³ Haymane resmine karşılık olarak yamak kaydedildiğundan 2.800 akçelik miktar resm-i yamak kısmında gösterilmiştir.

³⁴ 33.675 akçe olarak kayıtlı bulunan yamak resminin 2.500 akçesi Naldöken Yürükleri zaimi Mustafa Bey'e artış olarak verilmiştir (TD. Nr.616, s.18).

³⁵ 1585 tahririnde tablodaki kazalara Ahyolu da ilave edilmiş ve hepsinden sağlanan bad-I heva geliri 2.100 akçe olarak gösterilmiştir (TD.Nr.616, s.18).

³⁶ 1596 tahririnde yamak resminin miktarı defterin baş kısmında 31.175 akçe olarak, zaim yamakları kaydının sonunda ise 35.075 akçe olarak verilmiştir (Bkz. TD. Nr.685, s.18 ve 34). Diğer tarihlerde defterlerin baş kısımlarında verilmiş olan rakamlar kullanıldığından, 1596 tahririnde de yamak resmi miktarı tabloda 31.175 akçe olarak gösterilmiştir.

³⁷ 1596 tahririnde Tatarpazarı, İhtiman ve Sofya ile birlikte toplam 2.200 akçe olarak kayıtlıdır (TD. Nr.685, s.18).

³⁸ 1596 tahririnde Zağra ve Çirmen, Hasköy ile birlikte toplam 4.200 akçe olarak kayıtlıdır (TD Nr. 685, s.18).

³⁹ 1596 tahririnde tablodaki kazalara Ahyolu da ilave edilmiş ve hepsinden sağlanan gelir toplam 2.100 akçe olarak kaydedilmiştir (TD. Nr.685, s.18).

⁴⁰ 1601 tahririnde Tatarpazarı, İhtiman ve Sofya ile birlikte toplam 2.200 akçe olarak kayıtlıdır (TD.Nr.620, s.12).

⁴¹ 1601 tahririnde Zağra ve Çirmen, Hasköy ile birlikte toplam 3.200 akçe olarak kayıtlıdır (TD. Nr.620,s.12).

⁴² 1601 tahririnde tablodaki kazalar, Ahyolu ile birlikte toplam 2.200 akçe olarak kayıtlıdır (TD. Nr 620,s.12).

⁴³ 31.175 akçe olarak kayıtlı bulunan yamak resminin 2.500 akçesi zaimine yapılan artış için "Yamakan-Cedid" adı altında sonradan kaydedilen yamaklardan sağlanmıştır.

⁴⁴ Haymane resminde meydana gelen bu artış tahrir defterinde; "...der mukabele-i zemet-i İcaza y haymanegan-ı mir-i müşarun İleyh be cay-i mahsul, her mücebe-i defteri hakani be her nefer, fi 20- Neferan 2.500- Hasıl:50.000" şeklinde kaydedilmiştir. Naldöken Yürükleri İbrahim Bey'e yazılan 2.500 nefes yaktan sağlanan bu gelirin hangi sebeple verilmiş olduğu ise belirtilmemiştir (TD. Nr. 707, s.8).

1.1.2. Seraskerler

Zaimlerin yönetimi altında bulunan seraskerler eşkinci ve eşkinci yamaklarının üzerinde görev yapmışlar, ocakların düzeni ile ilgilenmişlerdir. Ayrıca nöbetli eşkincilerin başında seferlerde ve çeşitli hizmetlerde bulunmuşlardır. Eşkincilerde olduğu gibi seraskerler de kendi aralarında nöbetleşerek göreve gitmişlerdir. Rumeli'de Naldöken Yürük grubunun yayılmış olduğu alanlar seraskerlik bölgelerine ayrılarak her bölgeye büyüklüğüne göre 2 ya da daha fazla sayıda serasker tayin edilmiştir.

Naldöken Yürükleri seraskerleri sefer olsun veya olmasın kendilerine ayrılmış bulunan yamaklardan zaimlerde olduğu gibi yamak resmi alırlardı. Bu vergi son tahrir dönemine (1608) kadar düzenli olarak toplanmıştır. Bundan sonra seraskerler, toplanan vergi geliri içinden sefere gittiklerinde 4.000 akçe, gitmediklerinde ise 2.000 akçe almaya başlamışlardır.⁴⁶ Böylece seraskerler için sefer olsun veya olmasın kendi yamaklarının evlilerinden 50'şer akçe, bekarlarından 25'şer akçe alma yöntemi değiştirilmiştir.

Serasker olabilmek için belirli bir kural bulunmamaktadır. Subaşının önerisi ile o yürük grubu içinden seraskerlik görevine getirilenlerin serasker olduğu bilinmektedir. Ayrıca dışarıdan gelip de yürükler arasına karışmış bulunanların ve sonradan Müslüman olanların da serasker olabildikleri görülmektedir. Ayrıca yürük teşkilatı içinde yer alan eşkinci ve yamakların da seraskerlik makamına gelebildikleri bilinmektedir. Bununla birlikte yürük kanunnamelerinde, eşkinci ve yamakların serasker olmakla eski görevlerinden kurtulamayacakları; kişinin eşkinci ise eşkincilik görevini, yamak ise yamaklık görevini seraskerlik görevleriyle birlikte yerine getirmek zorunda oldukları belirtilmektedir.⁴⁹ Böylece ocaklardaki nefer sayılarının azalmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

1543 yılında 5 serasker kayıtlı iken bu sayı diğer tahrir dönemlerinde artarak devam etmiş ve 1601 yılına gelindiğinde 42'ye kadar yükselmiştir. Ancak

⁴⁵ 1608 tahririnde Tatarpazarı, İhtiman ve Sofya ile birlikte toplam 2.200 akçe olarak kayıtlıdır (TD. Nr.707, s.8).

⁴⁶ 1608 tahririnde Zağra ve Çirmen Hasköy ile birlikte, toplam 4.200 akçe olarak kayıtlıdır (TD. Nr.707, s.8).

⁴⁷ 1608 tahririnde, tablodaki kazalar Ahyolu'yla birlikte toplam 2.100 akçe olarak kayıtlıdır (TD. Nr.707, s.8).

⁴⁸ 1608 tarihli tahrir defterinin baş kısmında yer alan Naldöken Yürükleri kanunnamesinde bu konuyla ilgili bir değişiklik yapılmamış, seraskerlerin yamaklarından alacakları vergi ve miktarı ile ilgili önceki tahrirlerin kanunnamelerinde yer alan ifadeler aynen kullanılmıştır (TD. Nr.707, s.3). Ancak 1608 tarihli defterde seraskerlerin kayıtlı bulunduğu sayfalarda bu değişiklikten söz edilmektedir (TD. Nr.707, s.14, 18, 29, 38, 47, 55, 67, 72).

⁴⁹ TD. Nr. 357, s.3; TD. Nr.616, s.7; TD. Nr.685, s.8; TD. Nr.620, s.3; TD. Nr.707, s.4.

hemen bir sonraki tahrirde 42'den 16'ya düşmüştür. 1608 yılındaki bu büyük düşüşün nedeni, Naldöken yürük grubuna ait bu son tahrirde serasker sayılarında fermanla indirime gidilmiş olmasıdır. Bir önceki tahrir defterinde seraskerlik bölgelerinde 4 nefer olarak kayıtlı bulunan seraskerler 2 nefer indirilmiş, hatta bazı bölgelerde tamamen kaldırılmıştır.⁵⁰ Örneğin 1601 yılına ait tahrir defterinde Cisri Mustafa Paşa, Çirmen, Yenice-i Kızıl Ağaç ve Varna'dan oluşan seraskerlik bölgesinde 4 nefer; Yanbolu, Karınabad ve Aydos'dan oluşan seraskerlik bölgesinde 2 nefer; Niğbolu, Tırnovi ve Lofça'dan oluşan seraskerlik bölgesinde 4 nefer; Silistre, Prevadi ve Varna'dan oluşan seraskerlik bölgesinde ise 4 nefer serasker kayıtlı iken, 1608 yılına ait tahrir defterinde bu bölgelerde hiç serasker kayıtlı değildir. Nitekim seraskerlik bölgesi de buna paralel olarak azalmıştır. 1601'de 11 seraskerlik bölgesi kayıtlı iken, bu sayı 1608'de 8 seraskerlik bölgesine düşmüştür. Serasker yamaklarının sayısının da 1608 yılına kadar her tahrir döneminde arttığı görülmektedir. Ancak son tahrirde deftere hiç serasker yamağı kaydedilmemiştir. Bunun nedeni ise seraskerlerin daha önce yamaklarından aldıkları resim yerine, bu tarihten sonra toplam vergi geliri içinden, seferde olup olmamalarına göre değişen oranlarda nakdi gelir almaya başlamalarıdır.⁵¹

Bazı yeni düzenlemeler yapılarak teşkilatın korunmaya çalışıldığını gösteren 1608 yılı tahriri bir yana bırakılırsa her tahrir döneminde serasker sayılarının seraskerlik bölgelerinin, serasker yamak sayılarının ve hasıl miktarlarının sürekli olarak arttığı görülmektedir. Bu durum, teşkilatın XVII. yy. başlarında hâlâ bütünlüğünü koruduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Naldöken Yürüklerinin Seraskerleri, Serasker Yamakları ve Gelirleri

Tarihler	Seraskerler (nefer)	Serasker Yamakları	Seraskerlik Bölgeleri	Hasıl (Akçe)
1543	5	246	3	12.250
1565	6	290	3	12.850
1585	10	844	5	25.275
1596	20	1.055	5	39.420
1601	42	1.478	11	Kayıtlı değil ⁵²
1608	16	-	8	39.900 ⁵³

⁵⁰ Tatarpazarı, İhtiman ve Sofya'dan oluşan seraskerlik bölgesi ile Filibe ve Çırpan seraskerlik bölgelerinde 3 neferden 2 nefere (TD.NR. 707, s. 14, 18, 29); Akçakızanlık, Zağra-i Atik, Zağra-i Cedit, Tekfurgözü ve Şumnu seraskerlik bölgelerinde ise 4 neferden 2 nefere (TD. NR. 707, s. 38, 47, 55, 67, 72) indirilmiştir.

⁵¹ TD. Nr.707, s.14.

⁵² 1601 yılına ait tahrir defterinde seraskerlerin geliri kayıtlı değildir. Ancak serasker yamaklarının sayısı belli olduğuna göre buradan yaklaşık bir sonuca varmak mümkündür. Bu tarihte kayıtlı bulunan seraskerlerin yarısının evli $(1.478 : 2) \times 50 = 36.950$, yarısının da bekar $(1.478 : 2) \times 25 = 18.475$ olduğu kabul edilirse $36.950 + 18.475 = 55.425$ rakamını elde ederiz.

Naldöken Yürüklerinin seraskerlik bölgeleri incelendiğinde, Rumeli'de yayılmış oldukları alan içinde mesafe olarak birbirine yakın bulunan yerlerin aynı seraskerlik bölgesini oluşturduğu görülür. Gerek görüldüğü durumlarda serasker sayısı artırılmış ve bir seraskerlik bölgesini oluşturan kazalar birbirinden ayrılarak yeni seraskerlik bölgeleri oluşturulmuştur. Böylece geniş bir coğrafi alan içinde yer alan yürük gruplarının idaresi daha kolay bir hale getirilmiştir. Öte yandan bazı kazalar birkaç seraskerlik bölgesinde birden kaydedilmiştir. Örneğin 1601 yılında Varna iki ayrı seraskerlik bölgesinde de yer almıştır. Buna göre Varnadaki yürüklerin bir kısmı bir seraskerlik bölgesinde Göçeri v. Hamza ile Çakır v. Sadık adlı seraskerlerin, diğer bir kısmı ise başka bir seraskerlik bölgesinde görev yapan Vefa v. Şehriman, Ali v. Hasan, Kulkal v. Musa ile Memi v. İnebeyi adlı seraskerlerin yönetimi altında bulunmaktadırlar.⁵³

Yürük kanunnamelerinde ne zaimlerin ne de seraskerlerin ikamet yerleri konusunda bir kayıt bulunmaktadır. Bununla birlikte zaimlerin aksine Naldöken Yürükleri seraskerlerinin bir kısmının ikamet ettikleri yerler bilinmektedir. Tahrir defterlerinde seraskerlerin isimlerinin yanında ikamet yerleri de zaman zaman kaydedilmiştir. Buna göre seraskerlerin büyük bir kısmı eşkinci ve yamakların ikamet ettikleri köylerde, bir kısmı da kaza merkezinde oturmaktadır. Bununla birlikte seraskerlerin, eşkinci ve yamaklarının bulunduğu yerlerde oturmalarına ve seraskerlik bölgelerinin dışına çıkmamalarına yönelik bir kural bulunmamaktadır. Nitekim seraskerlerin kendi seraskerlik bölgelerinin dışında, zaman zaman uzağında ikamet ettikleri de olmuştur. Örneğin 1585 yılında Filibe, Tatarpazarı, İhtiman seraskerlik bölgesinde görevli seraskerlerden Mustafa v. Ahmed Sofya'ya bağlı bir köyde, Hüseyin v. Muhammed ise Nefs-i Zağra-i Atik'de ikamet etmektedir. Yine aynı tarihte Çirmen, Hasköy, Edirne, Yenice-i Kızıl Ağaç, Yanbolu, Ahyolu Seraskerlik bölgesinde görevli bulunan Hasan v. Abdullah adlı Serasker Nefs-i Zağra-i Atik'de, Şaban v. Hasan adlı Serasker ise Yenipazar'a bağlı bir köyde ikamet etmektedir.⁵⁵

Öte yandan 1608 yılına ait tahrirde seraskerlerin isimlerinin çoğunun kayıtlı olmadığı görülmektedir. Ancak defterde derkenar olarak geçen ifadelerden 2 nefer seraskerin bulunduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte gerek serasker sayılarındaki, gerekse seraskerlik bölgelerindeki azalma 1608 yılından itibaren teşkilatın bozulma sürecine girdiğini göstermektedir. Bu durumda defterde seraskerlerin kayıtlı olması gereken bölümde bir kısmının isimlerinin

⁵³ 1608 yılından itibaren seraskerlerin sefere giderken aldıkları 4.000 akçe ile diğer zamanlarda aldıkları 2.000 akçelik gelir büyük ihtimalle bu toplam hasıl içinden karşılanmıştır.

⁵⁴ TD. Nr. 620, s.118 vd, 165 vd.

⁵⁵ TD. Nr. 616, s.88, 90, 130, 132.

kaydedilmemiş olması, seraskerlik görevinin açık olduğunu ve henüz kimsenin bu göreve getirilmediğini düşündürmektedir. Aksi halde diğer tahrirlerde olduğu gibi bu görevi yürüten kimselerin tahrir sırasında kaydedilmeleri gerekirdi.

1.2. Ocakları

Rumeli yürük teşkilatı içinde *ocak* eii önemli birimdir. Sefer veya hizmetlerde fiilen görev alan eşkincilerle, göreve giden eşkincilerin her türlü ihtiyacını karşılayan yamaklar ocaklar halinde düzenlenmişlerdir. Ocaklarda bulunan eşkinci ve yamak miktarları ise kanunnamelerle belirlenmiş ve bunlar her ocakta sabit sayıda yer almışlardır. Bu durumda toplam nefer sayısı bakımından her bir ocak birbirine eşit büyüklüktedir. Bununla birlikte her seraskerlik bölgesinde değişen sayılarda ocaklar mevcuttur. Bu da yürüklerin geniş bir alana yayılmış olmaları ve kiini yerlerde daha kalabalık kimi yerlerde ise daha az sayıda bulunmalarından kaynaklanmıştır.

Yürük teşkilatının esasını oluşturan ocaklardan ilk olarak Fatih Kanunnamesi'nde (1487/1488) söz edilmekle birlikte⁵⁶ ocak tabiri kullanılmayarak, her birinin 24 kişiden oluştuğu belirtilmiştir. Bu 24 kişinin ise biri egkinci, üçü çatal, yirmisi yamak olarak kayıtlıdır. Buna göre XV. yy. sonlarında her birimde sadece bir kişi egkinci olarak bulunuyor ve sefer hizmeti görüyordu. Daha sonraki dönemlerde tahrir edilen yürüklerin kanunnameleri incelendiğinde öncelikle bu birimlerin artık ocak olarak nitelendirildiği ve 25 kişiden oluştuğu görülmektedir. Bu 25 kişinin 5'i egkinci; 20'si ise yamak olarak yazılmıştır.⁵⁷

Sefer olduğunda egkincilerin tamamı değil sadece o yıl nöbette olanları yani beşte biri sefere giderdi.⁵⁸ Bu sefere giden eşkinciye de "nevbetli" denirdi. Bunlar ocak içindeki yamak gruplarından aldıkları 50'şer akçe harçlıkla, her biri altışar ay olw sefer veya göreve giderlerdi. Sefere giden eşkinciler o yıl koyun vergisi ödemezlerdi. Ancak sefere gitmedikleri yıl 3 koyuna 1 akçe olmak üzere bu vergiyi verirlerdi.

⁵⁶ Bkz. Akgündüz, s.354.

⁵⁷ "...defter-i şahide eşkinci yürük ve tatarlardan yirmibeş nefer bir ocak, beg neferi be-nevbet eşkinci, yirmi neferi yamak kaydolub..." (bkz. T.D. Nr. 357, "Naldöken Yürükleri Kanunnamesi", s.2).

⁵⁸ Nöbetle sefere gitme konusunda sık sık anlaşmazlıkların çıktığı görülmektedir. Özellikle eşkincilerden biri öldüğünde diğerleri nöbetin kendilerinde olmadığını iddia ederek sefere gitmek istememişlerdir. (Ahmet Refik, *Anadolu'da Türk Aşiretleri*, s.36, Vsk 68).

Sefere gitme konusunda özrü olan ve pir olarak kaydedilen eşkinciler ise subaşılarının onaylaması ile yerlerine bedel tutabilirlerdi. Ancak herhangi bir özrü olmayanlara böyle bir hak tanınmamıştır. Sefer olduğu halde sefere gitmeyen eşkincilerin cezalandırılmaları ve suçları karşılığında ödedikleri cezalar kendi subaşılara aitti. Sancak beyleri buna karışamazlardı. Ayrıca eşkinciler, seraskerlik, müsellemlik, çeltikçilik, tuzculuk, yağcılık, kürecilik, akıncılık, doğancılık, toyculuk gibi herhangi bir hizmet sektörüne yazılıp vilayet defterine kaydolup berat bile almış olsalar eşkincilikten kurtulamazlardı.⁵⁹ Bu durumda olanlar hem eşkincilik görevlerini hem de yazıldıkları hizmeti yerine getirmek zorunda kalırlardı. Bunların rüsum-ı serbestiyeleri de yine kendi subaşlarına ait olurdu.⁶⁰

Yürük teşkilatı içinde en alt kademeyi oluşturan yamaklar sefere gitmezlerdi, ancak mali yükümlülükleri vardı. Yamaklar sefere katılan eşkincilerin harçlıklarını nakdi olarak kanunnamelerde belirtilen miktar üzerinden vermekle yükümlüydüler. Bunun karşılığında avarız vergisi vermezlerdi. Ayrıca eşkincilerde olduğu gibi yamaklarda da başka bir hizmet sektörüne yazılanlar yamaklıktan kurtulamadıkları gibi, yazıldıkları hizmeti de yapmakla yükümlü tutulmuşlardır. Aksi halde gönderilen hükümlerle cezalandırılacakları bildirilmiştir.⁶¹

Naldöken yürük grubuna ait tahrir defterleri incelendiğinde ocak düzeninin 1543, 1565, 1596, 1601 ve 1608 yıllarında aynı olduğu ve ocakların herbirinin 5 nefer eşkinci ile 20 nefer eşkinci yamağından oluştuğu görülmektedir. Ancak 1585 yılına ait tahrir defterinde ocaklardaki toplam nefer sayısı 25 kişiden 30 kişiye çıkarılmış, eşkinci sayısı aynı kalmakla birlikte, yamak sayısı artırılmıştır. Bu artışın nedeni Naldöken Yürüklerinin 1585 tarihli Kanunnamesi'nde "... sefer-i hümayun ırak vaki olup ve hidmetleri ağır olmağın paye-i serir-i alem aramiye arz olundukda beş nefer yamak ziyade tahrir olunmak ferman olunmağın ber-müceb-i emr-i ali her bir ocağın yamakları yirmi beş nefer eşküncisi ile otuzar nefer bir ocak olup"⁶² şeklinde açıklanmaktadır.

Öte yandan 1585 tahririnde, ocaklardaki eksikliklerin giderilerek 5 nefer fazla yamak yazılması için ihtiyaç duyulan insan kaynağının nereden

⁵⁹ Naldöken Yürükleri Subaşı Mahmud'a gönderilen 27 Ramazan 987/1520 tarihli hükümde; "...yürükden doğancı ve çeltükü yazılmak caiz olmamakla hizmet emrolunanların hizmete gönderilmesi ve fesad edenlerin küreğe konması için isimlerinin bildirilmesi" istenmektedir (bkz. M.D.,c. XIV/1,s-378-hk No:534).

⁶⁰ Eşkincilerin görev ve yükümlülükleriyle ilgili olarak bkz. T.D. Nr. 357, s.3 vd; T.D. Nr.616, s.7 vd.

⁶¹ M.D., C.XIV/1, s. 378, hk.534.

⁶² TD. Nr. 616, s.6.

karşılacağı da subaşılara gönderilmiş olan hükümde açıklanmıştır. Buna göre "... yürük ta'ifesinin vaki olan küsur noksanlarının yine ta'ife-i mezburenin evladından, azadlu kullarından, yürük kapusunda imana gelen Abdullah oğullarından ve yürük arasına girüb mütemekkin olan Anadolu ta'ifesinden bil-cümle kimesnenin yazılı ve niza'lısu olmayan haymane ta'ifesinden..." karşılanması istenmiştir.⁶³

Bununla birlikte 1585 yılından hemen sonraki 1596 yılı tahririnde Naldöken Yürüklerinin ocaklarının yine toplam 25 nefer olarak kaydedilmiş olduğu görülmektedir. Ancak yamakların sayılarında yapılan indirimin nedeni açıklanmamıştır. Gerek 1585 yılından önceki iki tahrirde, gerekse bu tarihten sonra yapılmış olan üç tahrirde ocaklardaki nefer sayısının toplam 25 kişi olarak kayıtlı bulunması,⁶⁴ yamak sayılarının yalnızca bir tahrir dönemi için duyulan ihtiyaç üzerine artırılmış olduğunu düşündürmektedir.

Naldöken Yürüklerinin ocak sayıları XVII. yy. başlarına kadar her tahrir döneminde artış göstermiştir. Ocak sayıları ile birlikte ocak gelirlerinin miktarları da artış göstermiştir. Bu yürük grubuna ait en eski tahrir olan 1543 yılı tahririnde toplam 196 ocak kayıtlı iken XVI. yy. sonlarında ocak sayısı 243'e ulaşmıştır. Bu durum Naldöken Yürüklerinin nüfuslarında meydana gelen artışların da ocak teşkilatları içinde değerlendirildiğini göstermektedir. Nitekim eşkinci oğlu yine eşkinci; yamak oğlu da yamak yazılarak Rumeli'deki yürük teşkilatının devamlılığı sağlanmaya çalışılmıştır. Böylece XVII. yy. başlarına kadar Naldöken Yürükleri ocak düzenlerini korumuşlardır.

Bununla birlikte özellikle son tahrirde Naldöken Yürüklerinin ocak sayılarında önemli bir düşüş kaydedilmektedir. Buna bağlı olarak eşkinci ve yamak sayıları ile ocak hasıl miktarında da bir azalma görülmektedir. Ocak sayısı bir önceki tahrir olan 1601 yılında 241 olarak kayıtlı iken, aradan geçen 7 yıllık bir süre içinde yarıdan fazla azalarak 114'e kadar düşmesinde Avusturya ile yapılan savaşların da etkisi olmalıdır. Savaşlar nedeniyle insanların bir kısmı hayatını kaybederken bir kısmı savaşın olumsuz etkileri yüzünden ve bazı ağır hizmetlerde görevlendirilmeleri nedeniyle firar etmiş, bir kısmı kaybolmuş ya da

⁶³ TD. Nr. 616, s.11.

⁶⁴ 1596, 1601 ve 1608 yıllarına ait tahrir defterinin baş kısımlarında yer alan Naldöken Yürüklerine ait kanunnamelerde yamak sayılarında yapılan indirimin nedeni açıklanmadığı gibi, kanunname metinleri 1585 yılına ait kanunname metni ile aynıdır, ve ocaklardaki nefer sayısı 30 olarak kayıtlıdır. Kanunnamelerde yer alan bu ifadelere rağmen, defterlerin içindeki kayıtlar incelendiğinde her ocağa 5'i eşkinci, 20'si yamak olmak üzere 25 nefer kaydedilmiş olduğu görülmektedir. Bu durumda kanunname metninin 1585'den sonra yapılmış olan diğer tahrirlerde değiştirilmeden aynen kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır (bkz. TD. Nr.685, s.6; TD. Nr. 620, s.6; TD. Nr.707, s.2).

daha iyi bir statüye sahip olmak için ocak teşkilatının dışına çıkmıştır. Bunlar arasında yerleşik düzene geçenler ya da başka teşkilatlara katılanlar da vardır. Bütün bunların sonucunda ocak düzeni bozulmuş ve ocak sayıları da azalmıştır.

Ocak hasıllarının hesaplanmasına gelince, ise 50'şer akçe olarak alınan yamak resmi, ocaklardaki yamak sayısı ile çarpılarak her ocağın toplam hasılı hesaplanmıştır. 1608 yılına geldiğinde ise ocaklarda bulunan her yamaktan 50 akçe alma yöntemi değiştirilmiştir. Bu tarihten itibaren ocaktaki her eşkinciden 300 akçe; her yamaktan ise 100 akçe alınmaya başlanmıştır.⁶⁵ Buna göre her bir ocağın toplam geliri 3.500 akçeye ulaşmıştır. Bu durumda 1608 yılında her bir kazanın toplam hasılı, o kazadaki ocak sayıları ile 3.500 rakamının çarpımı ile hesaplanmıştır. Bütün bu sonuçlar tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4. Naldöken Yürüklerinin Ocak Teşkilatları

	Ocak	Eşkinci	Yamak	Hasıl
1543	196	980	3920	196000
1565	216	1080	4320	216000
1585	242	1210	6050	302500
1596	243	1215	4860	243000
1601	241	1205	4820	241000
1608	114	570	2280	39900

2. YAYILDIKLARI ALANLAR VE NÜFUSLARI

2.1. Yayıldıkları Alanlar

XVI. yy. ortalarından XVII. yy. başlarına kadar Naldöken Yürüklerinin yayıldıkları alanlar çeşitli dönemlerde yapılmış olan tahrir defterlerinden belirlenmektedir. Buna göre 1543 yılında Naldöken Yürükleri İhtiman, Tatarpazarı, Filibe, Kızılağaç Yenicesi, Çirmen, Edirne, Yanbolu, Ahyolu, Şumnu, Varna, Hırsova, Tekfurgözü, Silistre, Çernovi, Tırnovi, Niğbolu, Hasköy, Akçakızanlık, Yenice-i Zağra ve Eskihisar-ı Zağra da görülürken, 1565 ve 1585 yıllarında bu yerlere ilave olarak Prevadi ve Lofça'da da kaydedilmişlerdir. 1596

⁶⁵ 1608 yılı tahrir defterinin baş kısmında yer alan Naldöken Yürükleri Kanunnamesi'nde önceki tahrirlerde olduğu gibi, yamakların her birinden eşkinciler için 50 akçe alınacağı belirtilmesine rağmen (TD.Nr.707, s.3), bu defterin içindeki kayıtlar incelendiğinde eşkincilerden 300'er akçe yamaklardan ise 100'er akçe alındığı görülmektedir (TD. Nr.707, s.14 vd). Bu durum 1608 yılında Naldöken Yürüklerinden hizmet yerine bedel akçesi alındığını göstermektedir.

yılı tahririnde ise İzladi ve Aydos'da Naldöken Yürüklerine rastlanmaktadır. 1601 ve 1608 yıllarında ise daha önceki tahrirlerde kaydedilmedikleri Çırpan ve Cisri Mustafa Paşa'da görülmektedirler.

Görüldüğü gibi Naldöken Yiirlikleri bugünkü Bulgaristan sınırları içinde önemli merkezlerde bulunmuşlardır. Ayrıca Dogu Rumeli ile Dogu Trakya'nın bir bölümüne ve Dobrucaya da yayılmışlardır. Bu bolgeierde Naldöken Yürüklerinin hangi yoğunlukta bulduklarını belirlemek, ocak sayılarının bilinmesiyle mümkündür. Naldöken Yürük grubu XVII. yy. başlarına kadar, en çok ocağın kayıtlı olduğu Eskihisar-ı Zagrada yoğun olarak bulunmuşlardır.

Tablo 5. Naldöken Yürüklerinin Buldukları Nahiyeler ve Ocak Sayıları

NAHİYELER	OCAKLAR					
	1543	1565	1585	1596	1601	1608
İhtiman	6	7	7	7	-	2
Tatarpazarı	19	17	17	12	20	4
Filibe	46	48	48	44	43	21
Kızıl Ağaç	3	3	2	2	2	-
Çirmen	9	10	14	14	-	-
Edirne	1	1	1	1	2	-
Yanbolu	7	8	8	10	10	-
Ahyolu	1	1	2	2	2	-
Şumnu	6	8	14	14	18	-
Varna	5	6	9	9	10	-
Hırsova	3	4	5	7	7	-
Tekfurgölü	1	2	4	6	6	-
Silistre	3	5	8	12	11	10
Çernovi	1	3	3	4	-	-
Timovi	4	5	3	7	7	-
Nıgbolu	1	3	5	2	2	-
Hasköy	3	3	2	2	2	7
Akçakızanlık	15	16	19	20	20	17
Yenice-i Zağra	2	2	3	2	-	10
Eskihisar Zağra	60	62	66	62	53	16
Prevadi	-	1	1	2	2	-
Lofça	-	1	1	-	-	-
İzladi	-	-	-	1	-	1
Aydos	-	-	-	1	-	-
Çırpan	-	-	-	-	10	10
C. Mustafa Paşa	-	-	-	-	14	12
Toplam	196	216	242	243	241	114

Bundan sonra, son tahrir de dahil olmak üzere önemli sayıda ocağın toplanmış olduğu Filibe ve çevresinde yoğunlaşmışlardır. Bu iki merkez kadar olmamakla birlikte, Akçakızanlık'ta da diğer yerlere oranla daha çok, ve 1608 yılı hariç, her

* Silistre, Tekfurgölü ile birlikte Edirne ise Cisri Mustafa Paşa ile birlikte kaydedilmiştir

tahrir döneminde artan sayıda ocak kayıtlıdır. Tatarpazarı ise ilk tahrir döneminde Akçakızanlık'tan daha fazla ocak sayısına sahip olmakla birlikte sonraki tahrirlerde bu sayıda düşüş gözlenmektedir. Ancak 1601 yılında Tatarpazarı'nda önemli bir artış görülmektedir. Buna göre diğer yerlere oranla Naldöken Yürüklerinin en yoğun olarak Eskihisar-ı Zağra, Filibe, Akçakızanlık ve Tatarpazarı nahiyeleri ile bu nahiyelerin köylerinde buldukları anlaşılmaktadır.

Ayrıca Çirmen, Yanbolu, Hırsova, Tekfurgözü ve Silistre'de Naldöken Yürükleri ocaklarının XVI. yy. sonlarına kadar düzenli olarak artış kaydettiği görülmektedir. Şumnu ve Varna'da ise bu artış XVII. yy. başlarına kadar devam etmiştir. Ancak son tahrir döneminde ocak sayılarında meydana gelen istikrarsızlık, Naldöken Yürük grubunun eski teşkilat düzenlerinin bozulduğunu göstermektedir.

Tahrir defterleri incelendiğinde Naldöken Yürüklerinin kayıtlı buldukları köyler tespit edilebilmektedir. Bu köyler incelendiğinde bir çoğunun şahıs isimleriyle anıldığı görülmektedir. İsimlerini köylere veren bu şahıslar o köyde ikamet eden önemli ailelere mensup bulunan nüfuzlu kimseler ile ocak teşkilatı içinde yer alan ve önemli bir mevkiye sahip bulunan kimselerdir. Bununla birlikte yürükler arasında saygı duyulan Hacı, Sofu, Fakih vb. ünvanlı önemli şahsiyetlerin isimleri de köylere verilmiştir. Ayrıca cülah, hallac, helvacı vb. uğraşlarıyla ün yapmış olan kimselerin isimleriyle anılan köyler de mevcuttur.

Şahıs isimlerinden başka, belirli bir hizmet grubunun toplu halde bulunduğu köyler ise Müsellemli, Doğancılı, Azebli, Akıncılı, Çeribaşılı gibi o hizmetlerin isimleriyle anılmıştır. Ayrıca bu yürük grubuna ait köy isimlerinde o köyün bulunduğu yerin dikkat çeken bir fiziki özelliğine de rastlanmaktadır. Pınarlı, Ormanlı, Poyrazlı, Güneşli, Yağmurlu, Çayırılı, Gürgenli, Kavaklı, Ilıcalı, Yaylaköy, Dereköy, Kurd Kayası buna örnek olarak verilebilir.

Anadolu'dan Rumeli'ye geçmiş bulunan yürükler, Saruhanlı, Tokatlı, Kırşehirli vb. örneklerde olduğu gibi, Anadolu'daki bazı yer isimlerini buraya taşımışlardır. Ayrıca bazı köylerde Germiyanlı, Danişmendli gibi isimlere rastlanması, bu beyliklere mensup bulunanların Rumeli'de ikamet edildikleri yerlere eski beyliklerinin isimlerini vermiş olduklarını göstermektedir. Bundan başka, Anadolu'nun yanısıra, Rumeli'deki bazı yer isimlerinin de köylere verildiği Kozlucalı, Filibeli gibi örneklerden anlaşılmaktadır. Bu köyler ise daha önce o merkezlerde ikamet eden yürük grupları tarafından kurulmuştur.

2.2. Nüfusları

Rumelinin çeşitli bölgelerinde geniş bir alanda yayılmış olan Naldöken Yürüklerinden ocak teşkilatına dahil bulunanların nüfusu hesaplanırken öncelikle ocaklarda kayıtlı olan toplam nefer sayıları bulunmuştur. Bunun için, bu yürük grubuna ait altı ayrı tahrir defterinde kayıtlı bulunan zaim ve zaim yamakları, seraskerler ve serasker yamakları ile eşkinciler ve eşkinci yamaklarının sayıları tespit edilmiştir. Bu rakamlar toplanarak ocaklardaki toplam nefer sayıları ait oldukları yıla ilişkin olarak bulunmuştur.

Ocaklardaki toplam nefer sayıları bulunduktan sonra Naldöken Yürüklerinin tahmini nüfuslarının hesaplanması için, mücerred ve hane nüfusları belirlenmiştir. Bunun için de toplam nefer sayısının 1/5'i mücerred, 4/5'i hane olarak kabul edilmiştir.⁶⁶ Hane nüfusu ise her hanenin yaklaşık 5 kişiden oluştuğu varsayılarak hesaplanmıştır.⁶⁷ Bundan sonra hane nüfusu ile mücerredlerin sayısı toplanarak Naldöken Yürüklerinin çeşitli tarihlerdeki toplam nüfusları elde edilmiştir.

Buna göre Naldöken Yürüklerinin nüfuslarında 1543 yılından 1596 yılına dek sürekli bir artış gözlenmektedir. Özellikle 1585 yılında bu yürük grubunun nüfusu ilk tahrir dönemindeki (1543) nüfusunun yaklaşık iki katına çıkmıştır. Naldöken Yürüklerinin nüfusunda önemli bir artışın meydana gelmiş olması bu yürük grubuna yeni katılımların olduğunu düşündürmektedir. Nitekim Naldöken Yürükleri kanunnamesinde yer alan ifadelerden anlaşıldığı gibi Anadolu'dan halen gelmeye devam eden yürükler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra gerek görüldüğü durumlarda yürük haymanelerinden, yürüklerin "azadlu kullarından" ve "Abdullah oğullarından" eşkinci ve yamak yazılmak suretiyle bunlar da ocak teşkilatı içine dahil edilmişlerdir. Ayrıca zaimlere başarılı hizmetleri karşılığında yazılan yamaklar da toplam nefer sayısında bir artışa neden olmuştur.

Bununla birlikte Naldöken Yürüklerinin nüfusunda 1608 yılında önemli bir düşüş yaşanmıştır. Naldöken Yürük grubuna ait bu son tahrirde gerek zaim yamaklarının, gerekse serasker, eşkinci ve eşkinci yamaklarının sayılarında önemli miktarda azalmalar olmuştur. Bu da teşkilatın bozulma süreci içine girdiğini ve ocaklardaki eşkinci ve yamakların dağılmaya başladıklarını göstermektedir.

⁶⁶ Yusuf Halaçoğlu, "XVI. Yüzyılda Sosyal Ekonomik ve Demografik Bakımdan Balkanlarda Bazı Osmanlı Şehirleri", *Bellelen*, LIII (207-208), 1989, s.676'nın dipnotu.

⁶⁷ Ömer Lütfi Barkan, "Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi", *T.M.*, 10-11 (İstanbul, 1953, s.12); Nejat Göyünç, "Hane Deyimi Hakkında", *İ.Ü.E.F.T.D.*, 32 (İstanbul, 1976), s.331-348.

Naldöken Yürüklerinin nüfusları diğer yürük gruplarıyla karşılaştırıldığında, özellikle ilk tahrir döneminde (1543) Selanik Yürüklerinin, diğer tahrirlerde de Tanrıdağı Yürüklerinin gerisinde kaldıkları görülmektedir. Bununla birlikte Naldöken Yürükleri XVI. yy. ortalarından XVII. yy. başlarına kadar Ofçabolu, Vize ve Kocacık Yürüklerine göre daha yoğun bir nüfus oranına sahip bulunmuştur.

Tablo 6. Naldöken Yürüklerinin Toplam Nefer Sayıları

Tarihler	Zaim	Zaim yamağı	Serasker	Serasker yamağı	Eşkınci	Eşkınci Yamağı	Toplam nefer sayı
1543	1	113	5	246	980	3.920	5.265
1565	1	1.093	6	290	1.080	4.320	6.790
1585	1	1.410	10	844	1.210	6.050	9.525
1596	1	1.283	20	1.055	1.215	4.860	8.434
1601	1	1.094	42	1.478	1.205	4.820	8.640
1608	1	430	16	-	570	2.280	3.297

Tablo 7 Naldöken Yürüklerinin Yaklaşık Nüfusları

Tarih	Mücerred	Hane	Toplam Nüfus
1543	1.053	21.060	22.113
1565	1.358	27.160	28.518
1585	1.905	38.100	40.005
1596	1.686	33.740	35.426
1601	1.728	34.560	36.288
1608	659	13.190	13.849

3. GÖREVLERİ

Naldöken Yürükleri, yapılacak işin büyüklüğüne göre diğer yürük gruplarıyla birlikte ya da bağımsız olarak çeşitli hizmetlerde bulunmuşlardır. Görev olduğunda subaşları aracılığı ile göreve çağrılan Naldöken Yürükleri nöbetlileri, başlarında seraskerleriyle birlikte giderek her biri altı ay süren hizmetlerini görürlerdi. Gerek duyulduğunda ikinci nöbetlileri de göreve çağrılırdı. Örneğin 1570 yılında Varna'daki gemi yapımı için ve aynı yıl Kıbrıs Seferi için bu yürük grubunun diğer nöbetlilerinin de görevlendirildikleri görülmektedir.⁶⁸ Altı aylık görevlerini tamamlayan nöbetlilere hizmetlerini yaptıklarına dair icazet verilirdi. Görevini yarım bırakanlara icazetlerinin verilmediği ve yeniden göreve çağrıldıkları, muhalefete devam edenlerin de küreğe konularak cezalandırıldıkları görülmektedir.⁶⁹

⁶⁸ MD.C. 14/1, s. 482, hk. 682; MD.C. 14/2, s. 862, hk. 1260.

⁶⁹ MD.C. 14/1, s. 378, hk. 535.

Öte yandan hizmetle görevlendirilen yürüklerin bir kısmının çeltükçü ve doğancı yazılarak hizmete gitmedikleri olmuştur. Naldöken Yürükleri subaşısının durumu merkeze bildirmesi üzerine hizmete emrolunanların, hizmete gitmeleri aksi halde cezalandırılacakları belirtilmiştir.⁷⁰

Ayrıca 1609 yılında Naldöken Yürüklerinin buldukları yerlerin kadılarına gönderilen hükümde, defterlerde yürükoğlu yürük olarak kayıtlı bulunanların sonradan yağcı, küreci vb. başka hizmetlere yazıldıkları ve miri için vermeleri gereken nakdi miktarları da vermedikleri belirtilmiştir. Bunun üzerine, başka hizmetlere yazılanların yürüklükten kurtulamayacakları eşkinci ise eşkincilik, yamak ise yamaklık görevlerini de yapmak zorunda oldukları, üzerlerine nakit vergi konmuş ise bunu da ödemek durumunda oldukları belirtilmiştir.⁷¹ Ayrıca kanunnamelerde de bu durum açıkça ifade edilmiştir.⁷²

Yürüklerden zaman zaman hizmet yerine bedel akçası alındığı da görülmektedir. Ancak bazı durumlarda işin önemine göre hiçbir şekilde bedel kabul edilmemiş, yaşlı ve hasta olup hizmet göremeyecek durumda olanların yerlerine de başkaları istihdam edilmeye çalışılmıştır.⁷³

Naldöken Yürükleri 1559'da Özü kalesinin tamirinde,⁷⁴ 1565'de seferle,⁷⁵ 1567'de Rudnik madeni hizmetinde,⁷⁶ 1570'de Varna'da gemi yapımında,⁷⁷ yine aynı yıl bir kısmı Kıbrıs Seferi'nde⁷⁸ ve Rudnik madeninde top dökmek ve bunları Belgrad'a nakletmekle,⁷⁹ 1574'de Baç madeni hizmetinde⁸⁰ ve aynı yıl Ahyolu'da gemi yapımında,⁸¹ 1579'da Bosna'da top dökmeye,⁸² 1581'de Kili Kalesi ile köprülerinin tamirinde,⁸³ 1584'de Selanik kalesinin tamirinde,⁸⁴ 1592'de Bosna beylerbeyi aracılığı ile Banaluka'da demir madeninde top yuvarlağı hizmetinde⁸⁵ görevlendirilmişlerdir.

⁷⁰ MD.C. 14/1, s. 378, hk. 535.

⁷¹ Refik, s. 60 vd., vsk. 113.

⁷² TD. Nr. 357, s. 3.

⁷³ Refik, s. 10, vsk. 18.

⁷⁴ Refik, s. 2, vsk. 3.

⁷⁵ Refik, s. 4, vsk. 7.

⁷⁶ Refik, s. 10, vsk. 18.

⁷⁷ MD.C. 14/1, s. 567, hk.301; MD.C. 14/1, s. 482, hk.682.

⁷⁸ MD.C. 14/2, s. 862, hk.1260.

⁷⁹ MD.C. 14/1, s. 378, hk.535.

⁸⁰ Refik, s. 22, vsk. 41.

⁸¹ Refik, s. 23, vsk. 43.

⁸² Refik, s. 40, dipnot 2.

⁸³ Refik, s. 45, vsk. 86.

⁸⁴ Refik, s. 51, dipnot 1.

⁸⁵ Refik, s. 56, vsk. 106.

4. SOSYAL STATÜLERİ

Naldöken Yürüklerinin sosyal statüleri kanunnamelerinde belirlenmiştir. Bunlar öncelikli olarak, görevlendirildikleri hizmetleri yerine getirmekle yükümlü tutulmuşlardır. Bunun dışında herhangi bir görev ve sefer emri olmadığı zamanlarda yürüklerin kendi işleri ve geçimleriyle uğraştıkları görülmektedir. Hayvancılık ya da tarımla uğraştıklarında bunlarla ilgili vergileri teşkilatları içinde yer alan yöneticilerine ödemişlerdir.

Öte yandan üzerinde durulması gereken diğer konu azatlı kulların, ihtida edenlerin ve Anadolu'dan yeni gelmiş olanların da bu teşkilat içine dahil edilmiş olmalarıdır. Aşağıdaki tabloda yer alan gruplar, Naldöken Yürükleri kanunnamelerinde "... tayife-i mezburenin utekası ve haric-i vilayetden ve Anadolu'dan gelüb aralarında te'ehhül edüb kimsenin defterine yazılı ve nizalu olmayanlar ve kapularında te'ehhül edüb kimesnenin defterine yazılmayub ve kapularında hidmet ederken imana gelüp tavattun edüb kalan Abdullah oğulları" şeklinde sözedilmektedir. Bunların ocak teşkilatı içine dahil edilerek eşkinci ve yamak yazılmalarının eskiden beri kanun olduğu da belirtilmektedir.⁸⁶ Özellikle ocak teşkilatının devamlılığını sağlamak amacıyla eşkinci ve yamak sayılarında meydana gelen eksikliklerin giderilmesi için bu üç grup insan gücünden yararlanılması konusunda subaşlarına hükümler gönderilmiştir.⁸⁷

Aşağıdaki tabloda ihtida edenler kısmında gösterilenler, tahrir defterinde "veled-i Abdullah" olarak kayıtlı bulunmaktadır.⁸⁸ Ancak bunlar arasında baştan beri Müslüman olanların bulunduğu da unutulmamalıdır. Bunu ayırmak mümkün olmadığından 1565 yılı tahrir defterinde kayıtlı bütün "veled-i Abdullah"lar toplu olarak gösterilmiştir.

Anadolu'dan Rumeli'ye sonradan gelenler ile ihtida edenlere oranla azatlı kulların daha büyük bir yekun tuttuğu görülmektedir. Tahrir defterinde bu kimselerin, kimin azatlı oldukları da kayıtlıdır. Bu azatlı kulların gerek zaim ve serasker yamağı gerekse eşkinci ve eşkinci yamağı olarak ocak teşkilatı içinde çeşitli askeri görev ve hizmetlerde buldukları görülmektedir.

⁸⁶ TD. Nr. 357, s.4.

⁸⁷ TD. Nr. 616, s.11.

⁸⁸ Tayyib Gökbilgin, *Rumeli'de Yürükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan*, İstanbul, 1957, s.62.

Tablo 8. Naldöken Yürükleri Arasına Katılan Gruplar*

Gruplar	Zaim yamağı	Serasker	Serasker yamağı	Eşkinci	Eşkinci Yamağı
Azatlı Kullar	26	-	31	20	361
İhtida Edenler	20	1	9	15	170
Rumeli'ye Yeni Gelenler	1	-	5	2	26

Öte yandan tahrir defterleri incelendiğinde yürüklerin bazılarının isimlerinin yanında mesleklerinin de kaydedilmiş olması dikkati çekmektedir. Aslında, ocak teşkilatı içinde yer alan, seferlerde ve çeşitli hizmetlerde görevlendirilen yürüklerin sürekli olarak başka bir meslekle uğraşmaları mümkün görünmemekle birlikte bağlı buldukları yürük grubunun ihtiyaçlarını gidermek amacıyla bazı yürüklerin çeşitli mesleklerle uğraştıkları bilinmektedir.

XVI. yy. ortalarında, Naldöken Yürüklerinin nüfusuna göre meslekleri kayıtlı bulunanlar çok az sayıdadır. Özellikle Anadolu'dan Rumeli'ye yeni gelmiş olan ve teşkilat içine dahil edilmiş bulunanların isimlerinin yanında yer alan "Anadolu" ifadesinin yanısıra, genellikle Anadolu'daki meslekleri de kaydedilmiştir. Bunların duyulan ihtiyaç üzerine meslekleri dolayısıyla Rumeli'ye geçirilmiş olmaları da mümkündür. Ancak burada ocak düzeni içine alındıklarından, eşkinci ise eşkincilik, yamak ise yamaklık görevini bu meslekleriyle birlikte yerine getirmek durumundaydılar. Öte yandan yürüklerin bir kısmı akıncılık, azebcilik, dizdarlık görevlerinde buldukları için bu yaptıkları işe göre de isimlendirilmişlerdir.

Naldöken yürüklerinin şahıs isimleri incelendiğinde Saltuk, Kulkal, Kurd, Göçbeği, Aslıhan gibi Türkçe kökenli isimlerin yanısıra, Arapça ve Farsça kökenli Ahmed, Mehmed, Mustafa, Abdullah, Osman, Ömer, Emirşah, Şehsuvar, Bahşayış gibi isimlere de sıkça raslanmaktadır. Bunların yanısıra asıl dikkati çeken dini-mistik isimlerin kullanılmış olmasıdır. Bu tür isimlerin kullanılmış olması yürüklerin dinsel anlayışlarını yansıtmaları açısından önemlidir. Özellikle bazı heterodoks inançlara sahip bulunan ve Anadolu'da kalmaları merkezi yönetim tarafından sakıncalı bulunan bir kısım yürüklerin Rumeli'ye geçirildikleri bilinmektedir. İsimlerinden anlaşıldığı üzere Naldöken Yürük grubu içinde de bu tür heterodoks inançlara sahip bulunanlar mevcuttur. Nitekim yaşam biçimleri de dinsel anlayışlarının şekillenmesinde etkili olmuştur.

* 1565 yılı tahriri esas alınmıştır.

Doğudan gelerek Anadolu'ya oradan da Rumeli'ye göçen yürük toplulukları geçtikleri yerlerin dini ve mistik akımlarından etkilenmişlerdir. Yürükler arasında rastlanan Şahkulu, Kalender, Abdal, Işık, Derviş, Dede, Cemşid, Haydar, Mehdi, Enbiya, Resul vb. isimler bu etkileşimi ve yürüklerin dinsel tercihlerini göstermesi açısından önemlidir.

SÖNÜÇ

Osmanlı fetihleriyle birlikte Rumeli'ye geçirilerek buraya iskan edilen yürükler, Osmanlılara sağladıkları asker kaynağı ile fetihlerin ileriye götürülmesinde büyük bir rol oynamışlardır.

Rumeli'de yeni fethedilen yerlerin iskanında insan gücü olarak da yararlanılan yürükler boş ve harab alanların şenlenmesinde ve bölgenin bayındır hale gelmesinde önemli görevler üstlenmişlerdir. Ayrıca Rumeli'de askeri düzen altında ocaklar halinde teşkilatlandırılan bu yürük grupları, kazanmış oldukları askeri ve hükuki statü ile Anadolu yürüklerinden ayrılmışlar ve burada çeşitli görev ve hizmetlerde bulunmuşlardır. Bu yürük gruplarının görev ve sorumlulukları, vergi yükümlülük ve muafiyetleri, kendi adlarına özel olarak düzenlenmiş olan yürük kanunnâmeleriyle belirlenmiştir.

Ocaklar halinde teşkilatlandırılan Rumeli Yürüklerinin kazanmış oldukları askeri kimlik nedeniyle düzenli olarak tahrirlerinin yapılmasına önem verilmiştir. Bu yürük gruplarının en önemlilerinden biri olan Naldöken Yürüklerinin XVI. yy. ortalarından XVII. yy. ortalarına kadar tahrirleri yapılmıştır. Bu tahrirlere göre Rumeli'de önemli merkezlerde yayıldıkları ve fetihlerin ilerlemesinde hareket üsleri oluşturdukları, ele geçirilen yerleri iskan ederek yeni yerleşim alanları açtıkları görülmektedir. Ancak uzun süren savaşlarda ve ağır hizmetlerde görevlendirilen eskincilerden bazılarının dönmemesi ve bunlara harçlık sağlayan yamakların da dağılmaya başlaması ile XVII. yy. başlarından itibaren teşkilatın bozulma sürecine girdiği görülmektedir.

Sonuç olarak, Rumeli'de oldukça geniş bir coğrafi alanda hizmet vermiş olan bu yürük gruplarının gerek sağlamış oldukları asker kaynağı ile fetihlerin ilerlemesinde gerekse sahip oldukları insan gücü ile bölgenin iskanında, Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında önemli katkıları olmuştur.

KAYNAKÇA

Arsiv Belgeleri

1.1. Tapu Tahrir Defterleri

TD. Nr.223.
TD. Nr.357.
TD. Nr.616.
TD. Nr 685.
TD. M.620.
TD.Nr.707.

1.2. Mühimme Defterleri

MD.,C. 14/1, s. 482, hk. 682.
MD.,C. 14/1, s. 378, hk.535.
MD.,C. 14/1, s. 567, hk.301.
MD.,C. 14/1, s. 378, hk.534.
MD.,C. 14/2, s. 862, hk.1260.

2. Osmanlı Kronikleri

Aşıkpaşazade, *Tevarih-i Al-i Osman*, İstanbul 1332.

Mehmet Neşri, *Kitab-ı Cihannüma Neşri Tarihi*, Yay. Faik Reşit Unat-Mehmed A. Köymen, Ankara, 1987.

Oruç bin Adil, *Tevarih-i Al-i Osman*, Hannover, 1925, Neşreden. F. Babinger

3. Makaleler

AKTEPE Münir, "XIV ve XV. Asırlarda Rumelinin Türkler tarafından İskanına Dair", *T.M.*, C.X'dan ayrı basım, İstanbul, 1953.

BARKAN Ömer Lütfi, "Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi", *T.M.*, 10-11 İstanbul, 1953

."Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler", *İ.F.M.*, XIII/1-4 & kin-1951-Temmuz1952; XV/1-4 (Ekim 1953- Temmuz 1954).

GÖKBİLGİN Tayyip, "Rumeli'nin İskanında ve Türkleşmesinde Yürükler". *III. Türk Tarih Kongresi (15-20 Kasım 1943)*, Ankara

GÖYÜNÇ Nejat, "Hane Deyimi Hakkında", *İ.Ü.E.F.T.D.*, 32 İstanbul, 1979

HALAÇOĞLU Yusuf, "XVI. Yüzyılda Sosyal Ekonomik ve Demografik Bakımdan Balkanlarda Bazı Osmanlı Şehirleri", *Belleten*, LIII (207-208), 1989,

KESKİN Mustafa, "Türklerin Balkanlara İskanı". *Balkan Türkleri Sempozyumu (7 Haziran 1992) Tebliğler Kayseri*, 1992.

"Osmanlı Kanunnameleri" (Süleyman Kanunnamesi), M.T.M., c.1/2

ŞAHİN İlhan, "Osmanlı Devrinde Konar-Göçer Aşiretlerin İsim Almalarına Dair Bazı Mülahazalar",
İ.Ü.E.F.T.E.D., XIII (İstanbul, 1987).

ŞENTÜRK M. Hüdayi, "Osmanlı Devletinin Kuruluş Devrinde Rumeli'de Uyguladığı İskan Siyaseti ve Neticeleri", *Belleten*, LVII/218 (Nisan 1993), ayrı basım.

4. Kaynak Eserler

AKGÜNDÜZ Ahmet, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*, I.Kitap Osmanlı Hukukuna Giriş ve Fatih Devri Kanunnameleri, İstanbul, 1990.

Ahmet Refik, *Anadolu'da Türk Aşiretleri (966-1200)*, İstanbul, 1989.

DOĞRU Halime, *Osmanlı İmparatorluğunda Yaya-Mitsellem-Taycı Teşkilatı XV ve XVI. Yüzyılda Sultanönü Sancağı*, İstanbul 1990.

GÖKBİLGİN Tayyip, *Rumeli'de Yürükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan*, İstanbul, 1957.

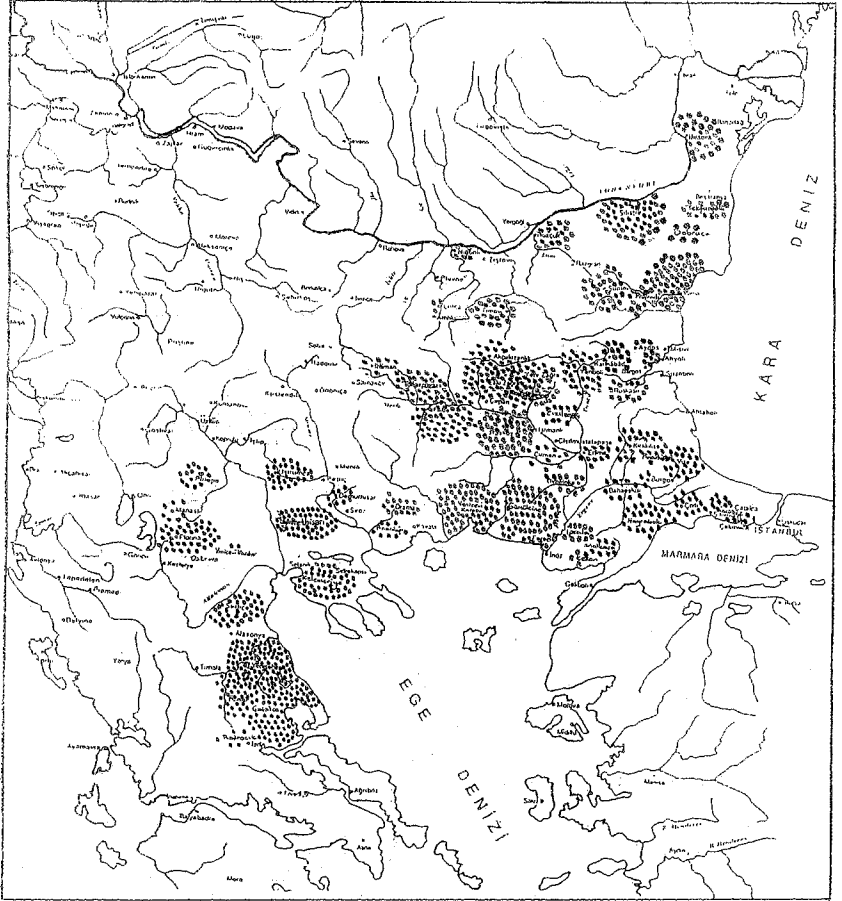
YETİŞEN Rıza, *Tahtacı Aşiretleri Adet Gelenek ve Görenekleri*, İzmir, 1986.

YÜRÜK GRUPLARI:

- NALDÖKEN YÜRÜKLERİ(1543) : ● (=1 OCAK)
 SELANİK YÜRÜKLERİ(1543) : ○ (=1 OCAK)
 TAŞIRIDAĞI YÜRÜKLERİ(1543) : ○ (=1 OCAK)
 KOCACIK YÜRÜKLERİ(1543) : ○ (=1 OCAK)
 YİZE YÜRÜKLERİ(1543) : ● (=1 OCAK)
 OFCABOLU YÜRÜKLERİ(1565) : ○ (=1 OCAK)

XVI. YÜZYIL ORTALARINDA RUMELİ YÜRÜK GRUPLARININ

OCAK DAĞILIMLARI

استبانة سعادت عرض اوله دن سرور خیمانه بزرگ بزرگ

بزرگ خیمانه سداک بیاق قیدین اولوق فرمان اولماق ^{عین}

و چه شرح اون سرور لانه سداک قیدار اولوق کوز اولوق

بزرگ صواب اولوق کوز بیاق قیدین اولماق اول

بزرگ خیمانه سداک بیاق قیدین اولماق